

Da pa že danes obhajamo to slovesnost, je priča, kako da Slovenci tudi vemo in znamo častiti in slaviti brez zadržka izvrstne postave; je priča naše hvaležnosti do stvariteljev njih, do vladarjev in pravaučenih mož, je priča, da smo dobri in zvesti državljani.

Z nalušenjem in ponosom pa moram v tem trenutku in pri tej priložnosti obhajati spomin moža, našega rojaka, ki je bistrega uma, pravičnega srca, navdan prave večne pravice udeležil se pri sostavi in razjasnjenju tega državljskega prava, ki je na Cesarjevo povelje leta 1811 na dovršeno delo nastavljal zadnjo oestro svojo pilo, ki je zato sprejel posebno zahvalo Cesarjevo in ki je posled mnogih še drugih spisov postal prvak med avstrijskimi pisatelji na polju pravoslovnem.

Ta veljak je Tomaž Dolinar, rojen blizu Loke 11. decembra 1760 v čistih gorenskih zrakovih, umrl 15. februarja 1839 na Dunaju. Sin prostega očeta se je dvignil na prestol dušne sijajnosti, da sveti, celemu pravoslovnemu svetu znan, v slavo in čast naši domovini. Vsak narod časti svoje veljavne može; tudi mi jih moramo slaviti, ter pokazati, da dušna moč, dušni razvitek sinov našega naroda nam je največi ponos. Zato z Vami, slavni in častiti gospodje, se radujem neskončno, da mi je dana prilika, slavnega rojaka poslaviti v milem maternem jeziku.

Naj se kakor koli misli o zakonskem pravu od njega posebno zjasnjenem iz obzira čisto civilnega ali cerkvenega, to je gotovo, da prijatelj ali nasprotnik obzira Dolinarjevega, v zakonskem pravu mora občudovati bistrumnost, doslednost in jasnost Dolinarjevih pravospisov. O tem med nami Slovenci ne sme biti razločka. Rekel sem zato, da radujem se ga spomniti v maternem jeziku, ker on sam ga je cenil visoko, ko je v svojih spisih obstal, da vseh svojih mnogih tanko in oestro se ločivnih misel ni mogel dostojno izraziti v tuji nemški besedi in vendar je pisal tako jasno in določno v nemškem jeziku, kakor noben drug vseh avstrijskih razjasnjevalcev civilnega prava.

Vem tedaj, da ozira se danes tudi Dolinarjev duh na nas in da se z nami raduje v dvojnem pomenu. Njegova slava je zvezana s slavo civilnega prava.

Slave pa vreden je zakon prav državljskih. To pravo zajeto je iz večne naravne pravice, ker človeštva, vrednosti človeka ne prezira nikdar, temveč posebno izrekuje postavu, da človek ima prirojene pravice svoje, ker postavlja celó v posebnem stavku (§. 7) naravno pravo za razsojilo nekterih pravniških razmer, ker še nerojenim otrokom odločuje pravice in v nezgodnjih okoliščinah rojenim sirotam hrano in odgoj, ker v mnogih družih razmerah posesti, služnosti, dedovanja, pogodb, odškodovanja sledil le takim pravilom, ki se zlagajo kolikor mogoče z naravnim pravom, in ker tudi je postalo za občno ustavno državno pravo budivno svetilo.

Poslednja ta vrednost, mislim, je jasna. Človek, ki je vezan v raznih pravnih razmerah na postave iz naravnega prava zajete, odgoji in utrdi si v srcu spijočo misel in željo, da bi tudi veljale med državljani in državo človeštvu primerne, svobodne postave, da utemeli se tudi v ti važni ali še važnejši razmeri vsem državljanom enako naravno pravo. Dokler pravica čista velja med državljani, in ohrani se sodništvo pravično in pošteno v kaki državi, neugasne pravice in svobode žar, temveč tli v prsih zaprt, iz katerih udari v plam hrepenenja po ustavi prave svobode. V tem obziru je civilni zakonik prednik in budnik naše državne ustave in hvala Večnemu, da smemo očitno se zbirati in posvetovati o občnem blagru, da nam dovoljeno je to poslednjič izusteno hvalo v državnem zakoniku priznati, da zamoremo upati, da ravno posled ustave s pomočjo ljudskih posvetovavcev se bode dalo iztrebiti, kar je v tem zakoniku zastaranega ali z ustavno svobodo se in naravnim pravom ne zlagajočega.

Zato se mora zavrniti zvananja in tudi domača preojstra

kritika, ki očita našemu zakoniku mnogo pomanjkljivosti. Ima jih tudi; saj je delo človeško; al kritika mora gledati na čase neugodne naše državne preteklosti in če Bog dá, prišli so časi za nas Avstrijance bolj jasni, v katerih nam bode mogoče, tudi v zadevah državljskih postav slediti po viru prave svobode. (Kon. prih.)

Kratek pogled na književnost jugoslavensko.

Naši bratje in sosedje na Hrvaškem srečneji so že od nas Slovincov, ker njih jezik vživa že popolnoma pravice, katerim so se pri nas še le poslednji čas malo po malo začele odpirati vrata. Pri njih se ne tarejo najbolje narodne sile o trudu za narodne pravice, ampak radostno se obdeluje samo polje narodne omike. Po takem jim je literatura tudi praktična; mi Slovenci, ki se nam še tako strašno zamerja, če po čitavnicah in med seboj rabimo le materni jezik, obdelujemo najbolj slovniško polje, kar bi moralo poslednje biti; štokavski bratje pa malo se pečajo s slovnicami, pa pišejo posebno lepoznanstvene knjige, namenjene ne samo za šole, kar mora pri nas Slovincih biti za sedaj posebna naša skrb, ampak za djansko, praktično življenje.

To nam pokazuje njihova literatura lanskega leta. Nismo v Ljubljani na tem, da bi mogli naštetih vse ali veči del hrvaških takih knjig; pa kar mi jih je pri roki, potrjuje mi to resnico. Ker so šolske knjige večidel gotove, izhajajo knjige ali za omikavni, kratek čas, ali pa za djanske potrebe. Od prve vrste so, na pr., „biedna Mara“, „Put na plitvička jezera“ (v vojniški granici), „Put u Italiju“, šaljivi spisi g. Jurkovića — vse krasno pisane knjige, da je veselje prebirati jih. Druge vrste so: odlomci iz državnega prava hrvatskoga od Račkega, ki sega posebno v polovini dosti tudi v povestnico slovenskih krajev;*) kakor prevodi dramatičnih del; da so take dela od praktične potrebe, vidi se iz tega, ker imajo v Zagrebu narodni svoj teater, pa so prisiljeni, da zatega voljo nagrade ali darila podeljujejo za najbolje take dela izvirne in v prevodu. Taki so „Razbojníci“ Šilerjevi, ki jih je pohrvalil slavnoznani prevoditelj mnogih Puškinovih del in Šilerjevega Viljelma Tella. Mi to knjigo kakor tudi druge njegove prevode priporočamo, in njegove „razbojnike“ posebno za tega voljo, ker je to na posled omenjeno delo od presojevavcev za najbolje priznано dobilo nagrado ali darilo.**)

Naj še omenimo dve druge knjigi, ki jih prav živo priporočamo slovenskim bravcom; prva je prekrasna, že večkrat pohvaljena Kurelčeva knjiga: „Recimo koju“, ki se pri gospod Giontini-tu dobí po 75 nov. kr., polna prelepih misel, pisana v jeziku trdo skrčenem, da morebiti krajšega ni. Druga, ki je pred nekimi tedni beli svet zagledala, je „Pismo slovjensko napisano od Račkega; v lepem, glatkem jeziku uči početek pisanja sploh, in posebno v runah, obširno pa razlaga razmero med glagolico in cirilico, in radostni priznavamo, da je prav znanstveno. To knjigo priporočamo posebno tudi vsem knjižnicam, akoravno je cena le en goldinar in 10 novih, tedaj dospevna tudi za druge spoštovavce dobrih slavenskih knjig. J. M.

Darovi matice zagrebške.

Kakor so „Novice“ obljubile, dajo danes na znanje, da je Matica ilirska po g. Jakiću vsaki gimnazii slovenskega jezika 3. dné t. m. poslala od vseh po nji založenih knjig en natis, namreč:

1. Ban M. Dubrovnik za g. 1851. III. svezak.
2. Demetra dramatička pokušenja II. sv. (Teuta).

*) Vse te knjige, kakor tudi na koncu omenja od Račkega, dobijo se pri gosp. Giontini-tu.

**) Kdor bi jo želel kupiti, jo dobi po 1 fl. pri uredništvu „Novic“.

3. Gjorgjić J. Saltjer slovinski.
4. „ Uzdas Mandaljene pokornice.
5. Gundulić J. Osman 2. izdanje.
6. „ različita dela.
7. Kolo, članci za literaturu IV. do VIII. sv.
8. Palmotić, Kristiada.
9. Sladović, Uputa u pjesmenu umjetnost.
10. Šulek, Biljarstva II.
11. Jukić, Bosanski prijatelj III. zvezak.

Opazka. Del, kjer manjkajo zvezki poprejšni, kakor pri onih pod štev. 1, 2, 7, 11, ni na svetlo dala Matica, ampak drugi založniki.

Ta dela poslana so znanim rodoljubom in to gg. Marnu v Ljubljani, dr. Kočvarju v Celju, prof. Šumanu v Mariboru, prof. Janežić-u za gimnazijo, prof. Einspieler-ju za realko v Celovcu; prof. Šolar-u v Gorici; Fr. Cegnarju v Trstu; in gimn. ravnateljstvu v Novem mestu; ter so poslala se ta dela tudi ravnateljstvu v Paznu.

To se daje marljivim slovenskim dijakom na znanje, da morejo brati, kar se jim dopada.

Kratkočasnica.

Čudno je, da Nemci tako radi padajo.

- Če se kaj posebnega zgodi = Es ist was besonderes vorgefallen.
- Če Nemeč sliši vstreliti = Ein Schuss ist gefallen.
- Če je Nemeču kaj všeč bilo = Das hat mir gefallen.
- Če Nemeču kaj na misli pride = Es ist mir beigefallen.
- Če se kaka reč zamudi = Verfallen.
- Če se na koga domisli = Auf ihn verfallen.
- Če kdo kaj zlo nerodnega naredi = Auffallen.
- Koliko pri delitvi na vsakega pride = Entfallen.
- Če se dva spreta = Sind zerfallen.
- Če kdo kaj prosi, pa ne dobi = Ist durchgefallen.
- Če se kaj podere = Ist zusammengefallen.
- Če mu kdo v besedo seže = Ist mir in die Rede gefallen.
- Če kaka reč na rudeče vleče = Ins rothe fallen.
- Kar vsak lahko vidi = In die Augen fallen.
- Kar koga zlo teži = Schwer fallen.
- Če kdo kaj popusti = Hat fallen lassen.
- Prisrčno koga objeti = Um den Hals fallen.
- Pred koga poklekniti = Auf die Knie fallen.
- Če Nemeču kaj po sreči izide = Ist gut ausgefallen.
- Če sneg zemljo pokrije = Der Schnee ist gefallen.
- Kar Nemeču ni po všeč = Missfallen.
- Če sovražnik natvegama pride = Ueberfallen.
- Gotovo pridem = Ich komme auf jeden Fall.
- Znal (utegnil) bi priti = Allenfalls könnte ich kommen.
- Mi je zlo ustregel = Er hat mir einen Gefallen erwiesen.
- Stave = Fallstricke.
- Zagraje na višavah = Fallschirm.
- Most, ki se vzdiguje = Fallbrücke.
- Vrata, ki se vzdigujejo = Fallthor.
- Sekira pri guilotini = Falleisen.
- Od časa do časa = Von Fall zu Fall.
- Nastava za žvaldo = Die Falle.
- Greh = Sündenfall.
- Kadar sneg gré = Schneefall.
- Če ima Nemeč nad kako rečjo veselje = Wohlgefallen.
- Če koga božje meče (togota) = Fallsucht.
- Kila = Vorfall.
- Slap = Wasserfall.
- Če koga bolezen opomina = Anfall.
- Če kdo umrje = Todfall.
- Če ima kdo dristo = Durchfall.
- Če se kaj v stare navade povrne = Rückfall.
- Če sovražnik iz trdnjave prigrumi = Ausfall.
- Če kdo od vere itd. odstopi = Abfall.
- Tudi če kaj zmanjkuje = Abfall.

Če komu kaj na misel pride = Einfall.

Če se komu kaka nesreča primeri = Unfall.

Bolezen ga je zadela = Die Krankheit hat ihn überfallen.

Tako je 48krat padel, pa še bi se našel kakošen „Fall.“ — Al se tedaj čudite, da nas „Triesterca“ pa „Tagespošta“ zmiraj le napadate — „anfallen?“

Višnjagorski.

Sodba po madžarski postavi.

Znano je, da sta imela na Ogrskem pri sodniških obravnavah „stol in palica“ nekdanj posebno veljavo, in da se je brez nju težko ktera tudi še tako mala pravda rešila. Nekega dne priženejo v preiskavo neki sodni blizo Dunaja tropo onih ogrskih začnelih popotnikov, ki so sploh znani pod imenom „cigani“. Al ponosno stopi eden zmed njih pred sodnika ter reče: Gospod! za nas velja le ogrska postava. „Že dobro“ — reče sodnik ter obrnivši se k uradniškemu strežaju veva: prinesi urno stol in palico!“ „Ne, ne, gospod očka“ — zahrusi zdaj jokaje vsa ciganska drhal — „sodite nas po kateri koli hočete postavi, le po ogerski s stolom in palico nikarte blizo!“

J. Levičnik.

Spomini.

Žolepah — Sučava.

(Konec.)

Leta so pretekle med tem in leta! — In vsako leto, — le dve leti ne — me je vidila plečasta Radoha, kako sem vesel priletel na perutah prijateljstva v svojo preljubo, tiho Sučavo. Včasih z veseljem učencem, včasih s kakim prijateljom, včasih sam, pa vselej došel sem s tistim veseljem, s tistim hrepenenjem, vselej bil sem sprejet s tisto ljubeznjivo prijaznostjo, pa vselej se ločil s tisto žalostjo, vselej s tisto željo: da bi le bilo leto skoraj okoli in bi prišel spet srečni čas, ki bi me peljal spet v Tvoje krilo, na verno srce prijatla, ti tiho zavetje miru in pokoja! In hodil sem. — Kakor prej skoz savinsko dolino memo Mozirskih, Ročiških, Saverjanskih, L'benskih in Lučkih prijatlov, skoz iglo, — tako tudi pretekle leta mimo Mžiških, Črnskih, Koprivniških prijatlov, gostoljubnih, vrlih domorodcev — živili!! — čez Olševo dolj v mirno dolinico. Ah kako prekrasen pogled, ko stopiš na koroško mejo in vidiš pred seboj orjake štirské Švice, le samo — se vé da — od druge strani, kakor smo jih že vidili v teh vrstah. — Za slabe noge je vsaki pot težaven, če pa še kolčikaj stopati moreš, si od ondot v dobri uri že doli.

Tako tudi lani. 19. avgusta se nas podá troje tovaršev iz postrežne dvorane prečastitega Črnskega gospod Janeza na pot. — Odjadrati smo ob kakih pol petih. Pri Koprivniškem g. Janezu se oddahnemo, in ob kakih pol enajstih nas je že vabil poldanski dim žolcipaške županije. Nekdanja prijaznost, nekdanje veselje! Pretresali smo minulo leto. Kaj milega? kaj žalega?

Po navadnem, z veseljem in prijaznim kremljanjem oslajšanem kosilu, vzamem, kakor vselej, spomenar v roke (kterega sta bivši vodja celjske gimnazije učeni o. Hartnid Dorfmann in komisar Henrik Knaffl utemeljila), da marsikterega starega znanca ali prijatla saj tu v bukvah najdem in pozdravim, ker mi drugače na domači zemlji ni dano.

Začnem od tistega dne predlanskega leta, ko sem jaz Žolepah zapustil, in berem in berem, in nekterokrat se okó nasmehlja dobro znani roki, davno prijaznemu imenu; al strast narodne ljubezni mi strese srce in solza navdušenja mi otemni oči, ko berem, — ali čaj moj ljubi, naj ti prej povem, kdaj in čigav se bere prvi slovenski vpis v spomenaru, v katerem je premnogo učenega, zanimivega, krasnega blaga v grškem in latinskem, nemškem in angležkem, laškem in francozkem jeziku nakopičenega. Prav, prav, po domače, prav prav iz dua slovenskega srca je vzet,